

ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องไตรภูมิพระร่วง

วิชาวรรณคดีเอกของไทย

THG 1302

กิจกรรมการอ่านไตรภูมิพระร่วงและสร้างสรรค์ละครสั้น (10 คะแนน)

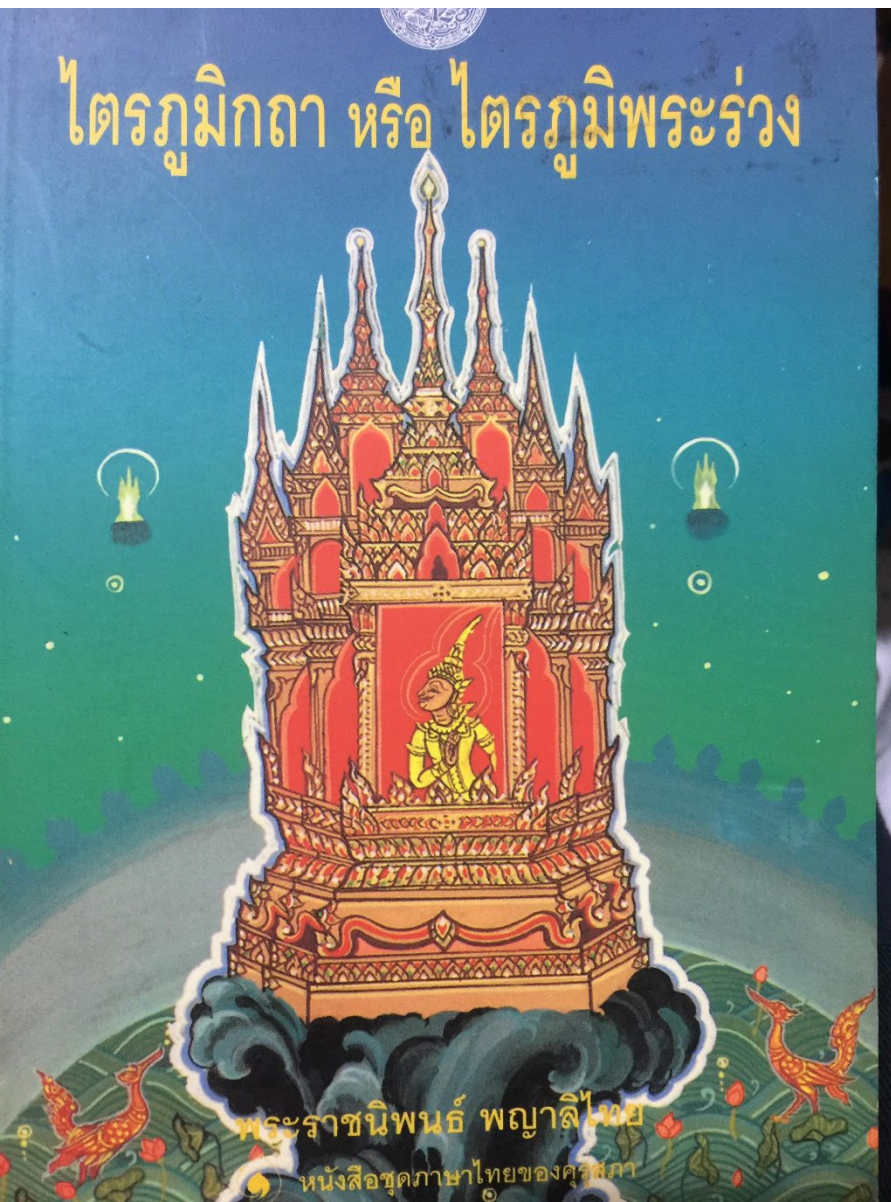
ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มและอ่านเนื้อหาที่ได้รับ และสร้างสรรค์เป็นละครสั้นที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการอ่านเนื้อหาที่ได้รับ โดยมีความยาวในการแสดงประมาณ 15-20 นาที

เกณฑ์การให้คะแนน

1. เนื้อหาในละครสั้นแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าได้รับแรงบันดาลใจและสัมพันธ์กับเนื้อหาในไตรภูมิพระร่วงที่ได้รับ (7 คะแนน)

2. ความคิดสร้างสรรค์และความน่าสนใจ (3 คะแนน)

นำเสนอละครสั้นในวันพฤหัสบดีที่ 15 มกราคม 2569

วรรณคดีเรื่องไตรภูมิพระร่วง หรือ
ไตรภูมิกถา หรือเตภูมิกถา

พระราชนิพนธ์ในพระยาสิทธิไทย หรือพญาสิทธิไทย

ขณะที่แต่งดำรงตำแหน่งเป็น
ปกครองเมืองศรีสัชชนาลัย

มาทำความรู้จักพระยาสิทธิไทย

พระยาสิทธิไทยเป็นพระราชโอรสพระยาเลอไทย
เป็นพระราชนัดดาพ่อขุนรามคำแหง เป็นกษัตริย์
ทรงพระนามว่า
พระเจ้าศรีสุริยพงษ์ศราชมหาธรรมราชาธิราช เรียก
อย่างสามัญว่าพระมหาธรรมราชาที่ 1

พระยาสิทธิไทยทรงเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา ทรงเชื่อตามพุทธทำนายว่า พุทธศาสนากำลัง เลื่อมทราลงจนใกล้จะถึงกาลอวสาน ทรงดำริว่า พระไตรปิฎกที่แท้จริงก็กำลังจะเลื่อมลง มีความ คลาดเคลื่อนไปจากเดิม พระองค์ได้ศึกษาพระคัมภีร์ ต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา ทั้งศึกษาด้วยพระองค์เอง และ ทรงศึกษาโดยตรงจากพระเถระ จากการศึกษา พระคัมภีร์ พระองค์จึงทรงนิพนธ์เรื่องไตรภูมิขึ้น

วรรณคดีเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง

จุดมุ่งหมายในการแต่ง :

1.

“ใส่เพื่อมีอรรถพระอภิธรรมแลจะใคร่เทศนาแก่พระมารดาท่านอันหนึ่ง เพื่อเจริญพระธรรมโสด”

2.

ให้เป็นธรรมทานแก่บุคคลทั่วไป ถ้าใครได้ฟังไตรภูมิอย่างตั้งใจเพื่อชาติหน้าจะได้ไปเกิดในสมัยพระศรีอาริย์ “...ผู้ใดจะปรารถนาสวรรค์นิพพานจงสดับนี้ฟังไตรภูมิก็ภาด้วยทำนุก่อารุง อย่าได้ประมาทสักอันดังนี้ จึงจะได้พบพระศรีอาริย์ไมตรีเจ้า เมื่อจะลงมาตรัสแก่สรรพัญญุตญาณในโลกนี้แล”

3.

วรรณคดีเรื่องไตรภูมิพระร่วง

ในตอนท้ายของทศมกัณฑ์ได้กล่าวถึง **จุดมุ่งหมายสูงสุด** คือ
“อันว่าคนในโลกนี้บ่มีเที่ยงเลย คนผู้มีปัญญาควรเอาการตั้งนี้ใส่ใจแล รำพึงถึง
อนิจจังสังสาร แลเร่งกระทำบุญจงหนักให้พ้นจากสังสารอันบ่มีเที่ยง แลให้พ้นพลัน
ถึงสมบัติ คือ มหานครนิพพานอันหมั่น อันบ่มีไหว บ่มีรู้ฉิบหาย บ่มีรู้ตาย บ่มีรู้
จากที่กลางที่ดียิ่งกว่าสมบัติทั้งหลายอันมีไตรโลกนี้แล”

(วรรณกรรมสุโขทัย, 2539, น.174)

นักศึกษาคิดว่าทำไมเรื่องไตรภูมิพระร่วงจึงให้ความสำคัญกับความคิดเรื่องนิพพาน

เนื้อหาในวรรณคดีเรื่องไตรภูมิพระร่วง แบ่งเป็นภูมิ 3 ภูมิ (11 กัณฑ์)

1. แบ่งเป็น อบายภูมิ 4 หรือทุกติภูมิ และสุดติภูมิ

2. หรือ รูปามาจรภูมิ ผู้เกี่ยวข้องกับด้วยรูป หมายถึง พรหม 16 ชั้น (โสฬสพรหม)

3. ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับด้วยรูป ผู้ที่สำเร็จฉาน 4

กามภูมิ

อบายภูมิ 4 หรือทศตภูมิ

1. **นรก** คือ สภาวะที่ไม่มีความสุขความเจริญ ภาวะเร่าร้อน กระวนกระวาย
2. **เปรต** คือ ภูมิแห่งผู้หิวกระหาย ไร้สุข
3. **อสุรกาย** คือ พวกหวาดหวั่นไร้ความรื่นเริง เป็นศัตรูกับเทวดา
4. **เดรัจฉาน** คือ พวกที่นิยมอยู่ในเหตุ 3 ประการ คือ การกิน การนอน การเสพเมถุน หรือ สัตว์ผู้ไปโดยขวาง ก็คือ คว่ำอก (คลาน)

สุคติภูมิ

5. **มนุษยสภูมิ** กล่าวถึง บุตรและมนุษย์ การแบ่งประเภทของมนุษย์ กล่าวถึงทวีปในทิศต่าง ๆ
6. **สวรรค์ 6 ชั้น** ได้แก่ จาตุมหาราชิก ดาวดึงส์ ยามะ ดุสิต นิมมานรดี พรนิมิตวัสวดี

ผู้เกี่ยวข้องกับด้วยรูป หมายถึง พรหม 16 ชั้น (โสฬสพรหม)

ผู้ที่จะไปเกิดเป็นพรหมจะต้องสำเร็จรูปฌาน 4

ปฐมฌานภูมิ แบ่งเป็น 1. พรหมปารีสัชชา 2. พรหมปุโรหิตา 3. มหาพรหมมา
4.ปริตรตาภาพรหม

ทุติยฌานภูมิ แบ่งเป็น 5. อัปปมาณาพรหม 6. อาภัสสราพรหม 7. ปริตตสุภาพรหม
8. อัปปมาณสุภาพรหม

ตติยฌานภูมิ แบ่งเป็น 9. สุขิกิณฑาพรหม 10. เวหิปผลาพรหม 11. อสัณฺญสัตฺตาพรหม
12. อวิหา

จตุตถฌานภูมิ แบ่งเป็น 13. อตปปา 14. สุทัสสา 15. สุทัสสี 16. **อกนิฏฐา**

อรุณภูมิ

ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับด้วยรูป ผู้ที่สำเร็จรูปฌาน 4 ย่อมไปเกิดในอรุณภูมิ 4 ชั้น

1. **อากาสนัญจายตน** ฌานที่เพ่งอากาศไม่มีที่สิ้นสุดเป็นอารมณ์
2. **วิญญานัญจายตน** ฌานที่เพ่งวิญญานไม่มีที่สิ้นสุดเป็นอารมณ์
3. **อากิญจัญญายตน** ฌานที่เพ่งสิ่งที่ไม่มีอะไรเหลือเป็นอารมณ์
4. **เนวสัญญานัญญายตน** ฌานที่เพ่งว่ามีความรู้สึกก็ไม่ใช้หรือจะหาความรู้สึกว่าไม่มีก็ไม่ใช้

คุณค่าของไตรภูมิพระร่วง

1. [redacted] เน้นย้ำเรื่องการทำความดี ละเว้นความชั่ว แบ่งผลเป็น 2 ระดับ

- ระดับชาวบ้าน หมั่นทำบุญ
ละเว้นความชั่วให้อยู่ในภพภูมิ
ที่ดี ใ้ได้อยู่ในยุคพระศรีอาริย์

- ระดับอุคตมคติทางพุทธศาสนา
สอนในเรื่องของไตรลักษณ์ คือ
[redacted] สอนให้
เข้าถึงนิพพาน (โลกุตตร)

คุณค่าของไตรภูมิพระร่วง (ต่อ)

2. [REDACTED] เป็นคุณค่าแฝง การนำหลักธรรมมาแก้ปัญหาสังคมและใช้ในการปกครอง ทำให้คนเกรงกลัวในการทำความผิด อยู่อย่างสงบสุข

3. [REDACTED] ในเรื่องอภิปรัชญา พูดถึงการกำเนิดโลก จักรวาล มนุษย์ อสูร ยักษ์ มาร เทวดา ซึ่งเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าไม่กล่าวไว้ เพราะเป็นเรื่อง อจินไตย คือเรื่องที่ไม่มีสาระ

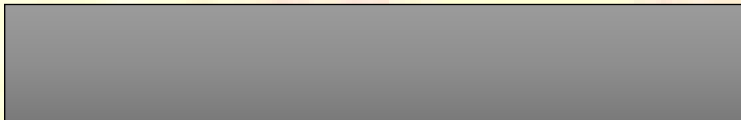
คุณค่าของไตรภูมิพระร่วง (ต่อ)

4.

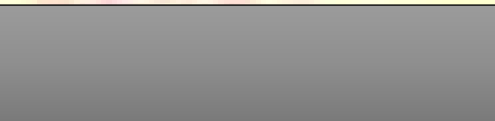
- เป็นบ่อเกิดของวรรณกรรมสมัยหลัง
- ให้ความรู้เกี่ยวกับนิทานซ้อนนิทาน
- ภาษาชัดเจนสละสลวย ทำให้เกิดจินตภาพ

5.

ถือว่าเป็นการค้นคว้าแบบวิทยานิพนธ์เล่มแรก

6.

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยจะเห็นได้จากผนังวัดต่าง ๆ มี
บันไดนาค มีป่าหิมพานต์ มีสระอโนดาต

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เปรต วัดสุทัศน์ฯ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังสัตว์หิมพานต์
วัดสุทัศน์ฯ

